

O vzniku, činnosti a vizi Asociace organizací v oblasti vězeňství

Barbora Kiliesová
Asociace organizací v oblasti vězeňství

Tento esej se zaměřuje na problematiku trestní represe, recidivy a postpenitenciární péče v Česku z pohledu Asociace organizací v oblasti vězeňství (AOOV). Jakmile podrobněji představím vznik a činnost AOOV, budu se věnovat klíčovým tématům, která jsou podle našeho názoru stěžejní pro pochopení současné situace včetně vysoké míry uvěznění a recidivy. Následně se článek věnuje představení projektu AOOV, který si klade za cíl zlepšit přístup k postpenitenciární péči a také zajistit stabilní financování neziskových organizací působících v této oblasti. Čtvrtá část článku popisuje konkrétní systémové změny, které se díky projektu podařilo prosadit. V závěrečné části je nastíněna vize AOOV pro další rozvoj této oblasti.

O vzniku a činnosti Asociace organizací v oblasti vězeňství

Vznik AOOV iniciovalo deset zakládajících členů na ustavující členské schůzi v září 2019. Klíčové organizace v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče se sdružily, aby společně usilovaly o systémové změny v oblasti vězeňství a trestní justice a podpořily sdílení znalostí a dobré praxe mezi sebou. Za tímto účelem AOOV založila několik pracovních skupin zaměřených na oblast dluhové problematiky, závislostí, bydlení či zaměstnanosti klientů.

Zakládající organizace definovaly určité pilíře, o které se fungování Asociace opírá dodnes. Na základě hodnot zakotvených v *Etickém kodexu* (AOOV, 2019a) a vize upravené v *Programovém desateru* (AOOV, 2019b) chceme spoluvytvářet systém, který zohledňuje zájmy a potřeby obětí, trestaných osob a celé společnosti. Jsme profesní a odbornou střešní organizací. Sdružujeme především nestátní neziskové organizace poskytující služby v oblasti prevence kriminality a sociálního

začleňování osob ve výkonu trestu a po propuštění. Propojujeme aktéry v oblasti vězeňství a trestní justice, abychom společně hledali a prosazovali potřebné změny.

Po pěti letech fungování jsme prošli mnohými situacemi, které pro nás byly výzvou, přinesly nám cenné zkušenosti a posunuly nás dopředu. V současné době sdružujeme 22 organizací a odborníků z oblasti vězeňství a trestní justice. Máme členy napříč regiony od Sokolova a Plzně přes Most a Prahu po Brno a další. Většina organizací poskytuje služby lidem ve výkonu trestu a po propuštění (např. Podané ruce, RUBIKON Centrum či Nová šance). Našimi členy jsou však i organizace, které realizují probační programy pro mladistvé (Ratolest Brno a Proxima Sociale), věnují se restorativní justici (Institut pro restorativní justici), vzdělávání (Střední odborné učiliště Vinařice), duchovní podpoře (Vězeňská duchovenská péče) nebo ochraně lidských práv (Český helsinský výbor). V loňském roce členové iniciovali vznik nové pracovní skupiny, která se zabývá problematikou probačních programů.

Součástí naší činnosti je organizování pravidelných mezioborových setkání a konferencí se zapojením všech aktérů penitenciární a postpenitenciární péče, ale i lidí s žitou zkušeností z výkonu trestu. Spolupracujeme s Generálním ředitelstvím vězeňské služby, Probační a mediační službou, Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem práce a sociálních věcí. Na základě zkušeností z praxe a společných diskusí napříč organizacemi a institucemi usilujeme o prosazování progresivních systémových změn. Zapojili jsme se také do několika pracovních skupin: Pracovní skupina k dětem uvězněných rodičů (Úřad vlády ČR), Pracovní skupina pro tvorbu Strategie vůči nestátním neziskovým organizacím na období 2021–2030 (Vláda ČR), Pracovní skupina pro Dekriminalizaci drogové politiky v ČR aj.

Klíčová témata, která řešíme

Vysoká míra uvěznění a trestní represe

V českých věznicích si odpykává trest přes 19 000 lidí (Statistická ročenka, VS ČR, 2023). Patříme k zemím s nejvyšší mírou vězněných osob v Evropské Unii (WPB, n.d.). Index uvěznění se nedaří snižovat, i když kriminalita klesá. Země se srovnatelnou mírou bezpečnosti však vykazují nižší míru uvěznění, což nejspíš

souvisí s častějším využíváním alternativ k vězení, jako je podmíněné odsouzení v kombinaci s probačním programem či obecně prospěšné práce; svou roli hraje rovněž fungující elektronický monitoring.

Moderní trestní systémy kladou důraz na nápravu a resocializaci pachatelů spíše než na represii – inspirativními příklady jsou např. Finsko nebo Portugalsko, zejména v přístupu k problematice drog. Ze zahraničních zkušeností (dále viz např. Švédsko, Nizozemsko a Itálii) vyplývá, že alternativní formy trestání, popř. jejich kombinace, tvoří funkční systém, a to především díky individualizovanému a adresnému přístupu k pachateli.

Rovněž mezi hlavní cíle AOOV patří snížení míry uvěznění a recidivy a zlepšení podmínek pro nápravu odsouzených osob, proto jsme založili lobbingský tým, který ve spolupráci s dalšími organizacemi a odborníky pracuje na systémových změnách ve vězeňství a trestní justici. V rámci něj podporujeme snížení trestních sazeb nebo částečnou dekriminální u určitých trestných činů, zamezení kumulace trestů nebo chceme podpořit efektivnější ukládání alternativních trestů. Proto jsme mimo jiné významně podporovali a připomínkovali novelu trestního zákoníku, kterou nyní schválila vláda.

Zároveň podporujeme vhodné ukládání alternativních trestů. To znamená např. častější využívání probačního dohledu. Zatímco se přeměňuje v trest odnětí svobody asi polovina prostých podmíněných trestů, u podmíněných trestů s dohledem je to jen zhruba třetina.¹ Další formy řešení vidíme v ukládání přiměřených povinností u podmíněného propuštění a odsouzení, které budou motivovat ke změně postojů a chování a reflektovat individuální situaci odsouzených a propuštěných. Věříme, že efektivnější využívání alternativních trestů je účinným nástrojem podpory změny životních postojů a vzorců osob v konfliktu se zákonem, což přispívá také ke snížení rizika recidivy.

---

¹ Údaj pochází z analýzy interních dat Probační a mediační služby; Probační a mediační služba – export dat 4/2020.

Vysoká míra recidivy

V Česku se během svého života vrací do vězení dvě třetiny propuštěných, 40 % už do dvou let (Rosenberg et al., 2024). S tím souvisejí i vysoké náklady pro stát. S náklady na jednu osobu ve vězení ve výši bezmála 2 000 Kč denně nás provoz věznic ročně stojí přes 13,5 mld. korun (VS ČR, 2024, s. 5, 8).

Domníváme se, že jednou z příčin vysoké recidivy je selhávající odborná práce s lidmi ve výkonu trestu a po propuštění. Důvody lze spatřovat mimo jiné v roztržitosti podpory, kterou zajišťuje velký počet aktérů; nedostatečné spolupráci aktérů; systémové neprovázanosti aktérů, v důsledku které není zajištěna kontinuita odborné podpory před a po propuštění; dále v nedostatečné kapacitě odborných programů včetně služeb nevládních neziskových organizací a nedostatečných informacích o dostupnosti služeb. Spolupráce aktérů při zajištění odborné podpory je přitom nezbytná, neboť odsouzení se často potýkají s velmi komplexními problémy v oblasti dluhů, závislostí aj.

Proto se v rámci našich aktivit snažíme podporovat zvýšení dostupnosti standardizovaných programů zacházení ve věznicích, jako jsou odborné programy zaměřené např. na zvládnání agrese či přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin atd. Důležitou roli totiž pro zlepšení dostupnosti odborné péče mohou hrát také nestátní neziskové organizace. Je však potřeba nastavit systémovou spolupráci mezi nevládními neziskovými organizacemi a dalšími aktéry penitenciární a postpenitenciární péče tak, aby neziskové organizace mohly efektivně doplňovat chybějící odbornou podporu. Větší spolupráce aktérů je nutná zejména za účelem zvýšení dostupnosti odborné podpory pro lidi ve výkonu trestu a po propuštění. Jednou z úloh AOOV je pomáhat právě tento prostor pro spolupráci vytvářet.

Projekt pro zlepšení přístupu k postpenitenciární péči

Cílem jednoho z našich projektů, Zlepšení přístupu k postpenitenciární péči², je usnadnění přístupu k informacím o poskytovaných službách pro lidi opouštějící věznice i odborné pracovníky, kteří s nimi pracují. Dosud jsme realizovali pilotní fázi, na kterou v příštím roce navážeme fází realizační.

Vzhledem k tomu, že lidé ve výkonu trestu odnětí svobody mají omezený přístup k internetu, zaměřili jsme se v pilotní fázi nejprve na potřeby odborných zaměstnanců. Naším cílem bylo usnadnit a urychlit jejich práci při zajišťování odborné podpory lidem ve výkonu trestu a po propuštění. Za tímto účelem byla vyvinuta kontaktní platforma, která obsahuje veškeré potřebné informace pro navázání kontaktu mezi klientem a poskytovatelem odborné pomoci. Společně s námi se na tom podílela řada relevantních aktérů, jako jsou: ředitelství Vězeňské služby ČR, praktici z osmi věznic, sociální kurátoři ze Středočeského a Ústeckého kraje, pracovníci Probační a mediační služby, odborníci z nestátních neziskových organizací a lidé s žitou zkušeností.

Konkrétně si od platformy slibujeme, že přispěje také k většímu propojení aktérů a podpoří jejich spolupráci díky řadě inovativních funkcí. Podle zkušenosti našich členů stále velký počet lidí vychází z vězení bez zajištěné návazné péče. Lepší informovanost zaměstnanců napříč organizacemi bude přínosem pro vzájemnou spolupráci. Usnadní jim navazování vztahů, nalezení služeb dle potřeb klienta a předání relevantních kontaktů.

Kontaktní platforma bude v rámci realizační fáze, kdy se našimi partnery stalo Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo spravedlnosti, dovyvinuta tak, aby ji mohli využívat také lidé po propuštění z výkonu trestu a jejich blízcí. Rádi bychom do budoucna zajistili, aby s platformou mohli pracovat i odsouzení ve věznicích a odbornou pomoc si tak mohli zajistit sami. Generální ředitelství Vězeňské služby tento krok podpořilo.

---

² Projekt je veden pod reg. č. CZ.03.03.01/00/22_021/0001420) a je financován z evropského programu Zaměstnanost plus, 2024. Podrobnější informace k projektu jsou dostupné na <https://aovv.cz/projekt-pro-zlepseni-pristupu-k-postpenitenciarni-peci/>.

Společně budeme hledat cesty, jak platformu klientům ve věznicích zpřístupnit, a podpořit tak jejich samostatnost.

Stabilní financování neziskových organizací v oblasti vězeňství

Dalším podstatným tématem AOOV je financování neziskových organizací, které odbornou práci v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče zajišťují. Chtěli bychom vytvořit kvalitní a stabilní podmínky pro práci nevládních neziskových organizací, které poskytují odbornou podporu lidem v prostředí výkonu alternativních trestů, vězeňství i postpenitenciární péče. V současné chvíli chybí stabilní, předvídatelné financování a dostupnost programů napříč Českem. Oblast postpenitenciárních služeb je dlouhodobě podfinancovaná. Neziskové organizace věnující se penitenciární a postpenitenciární péči přitom hrají zásadní roli v prevenci recidivy.

Jedním z příkladů je situace probačních programů, které představují efektivní nástroj prevence recidivy. Konstantně dochází ke snižování jejich financování (formou dotačních titulů státu). Neziskové organizace byly již tak nucené opakovaně snižovat kapacitu programů, některé byly dokonce zrušené. V důsledku je dnes dostupnost těchto programů velmi nízká. Praxe přitom ukázala, že programy mají mnoho přínosů (Tomášek et al., 2016). Lidem, kteří se programů úspěšně zúčastnili, pomohly s řešením jejich životních situací od vytváření pracovních návyků přes posilování finanční gramotnosti až po řešení otázek bydlení či závislosti. Probační programy tudíž přispívají k nápravě těchto nedostatků, respektive k resocializaci pachatelů.

Systémové změny, které se podařilo prosadit

Na základě naší připomínky bylo po více než 20 letech navýšeno sociální kapesné pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody na 150 Kč/měsíc v rámci novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Do zákona o integračním sociálním podniku se díky našemu návrhu podařilo zahrnout osoby ve výkonu trestu, původně tam byly zahrnuty pouze osoby propuštěné z výkonu trestu. Sociální

podniky tak budou moci zaměstnávat lidi už ve vězení a spolupracovat s nimi i po propuštění. Také jsme připravili řadu návrhů v oblasti sociálního začleňování, řada z nich byla zohledněna v *Akčním plánu ke Strategii sociálního začleňování* (MPSV, 2023).

Spolu s dalšími organizacemi se nám podařilo prosadit výrazné zmírnění podmínky trestní bezúhonnosti pro zaměstnance v sociálních službách. Tato změna, která byla součástí novely zákona o sociálních službách, od července 2024 umožňuje lidem se záznamem v rejstříku vykonávat smysluplnou a užitečnou práci. Odstranila se tak jedna ze systémových bariér pro zaměstnávání peer pracovníků. Díky této změně se srovnaly podmínky pro zaměstnávání lidí v sociálních a zdravotních službách, kde už zaměstnávání lidí se záznamem v rejstříku funguje řadu let.

Vize Asociace

AOOV usiluje o to, aby nastavení trestní politiky bylo efektivní a směřovalo k rehabilitaci, nápravě narušených vztahů a nahrazení způsobené újmy. Výkon trestu by měl motivovat lidi k pozitivní životní změně, také je připravovat na návrat do společnosti, umožnit jim rozvíjet pozitivní vztahy s rodinou a okolím, zvyšovat si vzdělání a kvalifikaci a plnit jejich závazky (vůči obětem, rodině či věřitelům).

V AOOV věříme, že odborná práce s lidmi v konfliktu se zákonem, která probíhá před nástupem do výkonu trestu, ve výkonu i po propuštění, bude efektivní jen tehdy, pokud bude poskytována dostatečně komplexně a provázaně s ohledem na potřeby klientů. Systém podpory přispívá ke zlepšení sociální integrace, snížení recidivy a bezpečnější společnosti.

Za přínosnou pokládáme situaci, kdy jsou věznice propojené s místními komunitami. Díky tomu může probíhat přirozené začleňování lidí opouštějících vězení. Je důležité, aby propuštění měli možnost si zajistit základní životní potřeby a stabilizovat svoji životní situaci. Klíčové je, aby naše společnost lidí s trestní minulostí neodmítala a dala jim další šanci.

BARBORA KILIESOVÁ je manažerkou komunikace v Asociaci organizací v oblasti vězeňství. Dále působí v organizaci Spoluškola, zaměřené na podporu vzdělávání znevýhodněných dětí.

Literatura

- AOOV (Asociace organizací v oblasti vězeňství). (2019a). *Etický kodex*. Dostupné na: https://aovv.cz/wp-content/uploads/2020/09/Etický-kodex_hlavicka-converted.pdf.
- AOOV (Asociace organizací v oblasti vězeňství). (2019b). *Programové desatero*. Dostupné na: https://aovv.cz/wp-content/uploads/2020/11/Programove_desatero_CJ_hlavicka_ramecky.pdf.
- MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí). (2023). *Akční plán 2024–2026 Strategie sociálního začleňování 2021–2030*. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/akcni-plan-2024-2026-strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>.
- Rosenberg, Z., Frühauf, L., Hajduk, D., Vuová, A. (2024). *Penologická recidiva, gender a další kriminologická data pro Česko*. Praha: České priority. Dostupné na: <https://www.ceskepriority.cz/files/penologicka-recidiva-gender-a-dalsi-kriminologicka-data-pro-cr.pdf>.
- Tomášek, J., Diblíková, S., & Scheinost, M. (2016). *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- VS ČR (Vězeňská služba České republiky). (2023) *Statistická ročenka VS ČR 2023*. Vscr.cz. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2023.pdf>.
- VS ČR (Vězeňská služba České republiky). (2024). *Výroční zpráva za rok 2023*. Praha: Vězeňská služba. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-vs-cr-2023.pdf>.

WPB (World Prison Brief). (n.d.). Highest to Lowest - Prison Population Rate. *Prisonstudies.org*. Dostupné na: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14.